

Parochie cursus digitaal: *Sociale Leer: Belang van de inculturatie*

Themagebied 7. Media en communicatie

(auteur: Huub Flohr)

Overzicht programma videopresentaties

Sociale leer 29: <i>Evangelisatie en inculturatie</i>	Sociale leer 2: <i>Vrijheid van meningsuiting</i>	Sociale leer 19: <i>Openbaarheid van bestuur</i>
Sociale leer 26: <i>Belang van de journalistiek</i>	<i>Grenzen aan wetenschappelijk onderzoek*</i>	<i>Sociale media en privacy*</i>

*= in de planning

Sociale leer video 29: *Evangelisatie en inculturatie*

Op zijn reis naar Thailand in 2019 heeft paus Franciscus het belang van inculturatie duidelijk gemaakt in zijn **preek van 21 november in Bangkok**. Daar zei hij o.a.:

“Zonder die ontmoeting zou het christendom jullie gezicht niet hebben gehad. Het zou de liederen en dansen hebben ontbroken die de Thaise glimlach uitbeelden, zo typisch in jullie landen. De zendingen gingen het liefdevolle plan van de Vader beter begrijpen, dat niet beperkt is tot een select aantal of een specifieke cultuur, maar groter is dan al onze menselijke berekeningen en voorspellingen. Een missionaire discipel is geen huurling van het geloof of een proselietenproducent, maar eerder een nederige bedelmonnik die de afwezigheid voelt van broers, zussen en moeders met wie hij de onherroepelijke gave van verzoening die Jezus aan iedereen schenkt, kan delen. “Zie, ik heb mijn avondeten klaargemaakt; ga daarom de straat op en nodig zovelen uit voor het bruiloftsfeest als je vindt” (vgl. Mt22:4.9). Voor ons is deze uitnodiging een bron van vreugde, dankbaarheid en immens geluk, want het stelt ons in staat om “God ons boven onszelf te laten brengen om de volste waarheid van ons wezen te bereiken. Hier vinden we de bron en inspiratie van al onze inspanningen voor evangelisatie” (Evangelii Gaudium , 8).”

Inculturatie zoals door paus Franciscus hier bedoeld was langere tijd niet mogelijk door wat destijds de ritensrijd werd genoemd, de strijd rond de overname van chinese ritens in de praktijk van het christendom aldaar. Die ritensrijd kwam met paus Pius XII ten einde. Daarover schrijft **Wikipedia**:

“Op het hoogtepunt van de missieactiviteiten even na 1700 waren er ongeveer 140 missionarissen in China aanwezig, waarvan de helft jezuïeten. Omstreeks de helft had in 1710 het land verlaten of was overleden. Het waren vooral jezuïeten die bleven. De keizer Yongzheng had in 1724 de uitoefening van het christendom verboden. Tot 1811 was een rooms-katholieke aanwezigheid in Peking nog geoorloofd. Hier nog aanwezige jezuïeten waren in toenemende mate lekenbroeders met een functie als expert aan het hof zoals de schilder Giuseppe Castiglione. Enkele dominicanen en franciscanen wisten zich min of meer illegaal in sommige provincies te handhaven. Na de Tweede Opiumoorlog en het daarop volgende het verdrag van Tianjin van 1858 werd China gedwongen tot het voor buitenlanders mogelijk maken van – in principe – onbelemmerde missie en zending in geheel China.

In 1939 hief Paus Pius XII met een nieuw decreet Plane Compertum veel van de beperkingen van de eerdere besluiten op. Katholieken werd nu toegestaan om aanwezig te zijn bij bijeenkomsten waar Confucius werd vereerd. Afbeeldingen van Confucius mochten op katholieke scholen aanwezig zijn. Het werd toegestaan buigingen te maken en andere vormen van eerbied te betuigen voor afbeeldingen van overledenen. De eed die missionarissen op basis van de bul Ex quo Singulari van Paus Benedictus XIV uit 1742 moesten afleggen werd overbodig verklaard."

Paus Pius XII schrijft dan in zijn **encycliek Evangelii praecones van 2 juni 1951** onder **nr. 56**:

"De Kerk heeft vanaf het begin tot in onze tijd altijd deze wijze praktijk gevolgd: laat het evangelie niet, wanneer het in een nieuw land wordt geïntroduceerd, alles vernietigen of uitroeien wat haar mensen bezitten dat van nature goed, rechtvaardig of mooi is. Want als de Kerk mensen oproept tot een hogere cultuur en een betere manier van leven, onder inspiratie van de christelijke religie, handelt ze niet als iemand die roekeloos een bloeiend bos omhakt en ontwortelt. Nee, ze ent een goede telg op de wilde stam, zodat die een oogst van meer heerlijke vruchten kan voortbrengen."

Hij vervolgt dan onder **nr. 58** in een historische terugblik:

"Dit is de reden waarom de katholieke kerk de heidense filosofieën niet heeft veracht noch verworpen. In plaats daarvan heeft ze ze vervolmaakt en voltooid door christelijke openbaring, nadat ze hen van dwaling en alle verontreiniging had bevrijd. Zo heeft ook de Kerk zich genadig de inheemse kunst en cultuur eigen gemaakt, die in sommige landen zo hoog ontwikkeld is. Ze heeft ze zorgvuldig aangemoedigd en tot een punt van esthetische perfectie gebracht dat ze van zichzelf waarschijnlijk nooit zouden hebben bereikt. Ze heeft de inheemse gebruiken en tradities geenszins onderdrukt, maar heeft ze een zekere religieuze betekenis gegeven; ze heeft zelfs hun feestdagen veranderd en ervoor gezorgd dat ze dienen om de martelaren te herdenken en om de mysteries van het geloof te vieren."

In **nrs. 59 en 60** herinnert de paus aan wat hij eerder heeft verklaard:

"We hebben zelf de volgende verklaring afgelegd in de eerste encycliek die we schreven, Summi Pontificatus : "Er is volhardend onderzoek gedaan met moeizame studie, door haar missionarissen van alle leeftijden, om het dieper waardierend inzicht in de verschillende beschavingen en om hun goede eigenschappen te gebruiken om de prediking van het evangelie van Christus te vergemakkelijken en vruchtbaarder te maken. Wat er ook in de inheemse gebruiken is dat niet onlosmakelijk verbonden is met bijgeloof en dwaling, zal altijd vriendelijke aandacht krijgen en, indien mogelijk, intact blijven."[..]

En in de toespraak die Wij in 1944 gaven aan de directeurs van de Pauselijke Missionary Society, zeiden Wij: "De heraut van het evangelie en boodschapper van Christus is een apostel. Zijn ambt vereist niet dat hij de Europese beschaving en cultuur overdraagt, en niemand anders, naar vreemde bodem, daar om daar wortel te schieten en zich te verspreiden. Zijn taak in de omgang met deze volkeren, die soms opscheppen over een zeer oude en hoogontwikkelde eigen cultuur, is om ze te onderwijzen en te vormen zodat ze klaar zijn bereidwillig en op praktische wijze de principes van het christelijk leven en de moraal te aanvaarden; principes, zou ik willen toevoegen, die passen in elke cultuur, mits deze goed en gezond is, en die die cultuur meer kracht geven bij het beschermen van de menselijke waardigheid en bij het verkrijgen van menselijke geluk Katholieke inwoners van missionaire landen, hoewel ze in de eerste plaats burgers zijn van het Koninkrijk van God en leden van Zijn grote familie, [...] houden ze niet op burgers te zijn van hun aardse vaderland."[..]"

Dat niemand dus als die katholiek wordt zijn of haar eigen cultuur moet opgeven benadrukt de paus in een **boodschap bij het eeuwfeest** van weer een eerste missionaris in **Malabar**, die hij **op 31 december 1952**, de tijd waarin de dekolonisatie op gang is, uitspreekt:

“Ten tweede is het voor Ons nauwelijks nodig om u eraan te herinneren dat de Katholieke Kerk van niemand eist om zijn eigen manieren en gebruiken op te geven, niemand dwingt om buitenlandse manieren van leven aan te nemen. De Kerk behoort zowel tot het Oosten als het Westen. Ze is niet gebonden aan een bepaalde cultuur, ze is thuis bij iedereen die de geboden van God respecteert. Wat in overeenstemming is met de door God gegeven natuur van de mens, is goed en eenvoudig menselijk, de Kerk staat toe, bevordert, veredelt en heiligt. Dit is ooit duidelijk gemaakt, geliefde zonen en dochters, het is aan jullie om je bewust te zijn van je plicht jegens je land en volk.”

Sinds paus Pius XII het woord ‘inculturatie’ is gaan gebruiken doen zijn opvolgers dat ook, onder wie **Johannes Paulus II in zijn encycliek Redemptoris missio van 7 december 1990**, waar hij in **nr. 52** zegt:

“Het proces van de opname van de Kerk in de culturen van de mensen is een langdurig proces. Het is geen kwestie van louter externe aanpassing, want inculturatie 'betekent de intieme transformatie van authentieke culturele waarden door hun integratie in het christendom en de invoeging van het christendom in de verschillende menselijke culturen'. Het is dus een diepgaand en alomvattend proces, dat zowel de christelijke boodschap als de reflectie en praktijk van de Kerk omvat. Maar tegelijkertijd is het een moeilijk proces, want het mag op geen enkele manier het onderscheidend vermogen en de integriteit van het christelijk geloof in gevaar brengen.

Door inculturatie laat de Kerk het evangelie incarneren in verschillende culturen en introduceert ze tegelijkertijd volkeren, samen met hun culturen, in haar eigen gemeenschap. Ze geeft hen haar eigen waarden door, terwijl ze tegelijkertijd de goede elementen die er al in aanwezig zijn, van binnenuit vernieuwt. Door inculturatie wordt de Kerk van haar kant een begrijpelijker teken van wat ze is, en een effectiever instrument van zending.”

Ofschoon paus Benedictus het woord inculturatie niet wist te vervangen door ‘interculturatie’, om daarmee uit te drukken dat de christelijke boodschap ook altijd binnen een gegroeide cultuur wordt verkondigd en er dus sprake zou zijn van een ontmoeting van twee culturen, heeft **Paus Franciscus** vooral duidelijk genaakt dat inculturatie altijd een lokaal proces is en niet een universeelkerkelijk. Dat schrijft hij al in de context van **Amoris laetitia, van 2016 onder nr. 3**:

“Eraan herinnerend dat “tijd boven ruimte gaat”* wil ik opnieuw bevestigen dat niet alle leerstellige, morele of pastorale discussies moeten worden opgelost door tussenkomst van het leergezag. Natuurlijk, in de Kerk is een eenheid in leer en praktijk noodzakelijk, maar dat verhindert niet dat er verschillende manieren zijn om enkele aspecten van de leer of enkele consequenties die daaruit voortvloeien, te interpreteren. Dit zal steeds zo zijn, totdat de Geest ons tot de volle waarheid zal brengen (vgl. Joh. 16, 13), dat wil zeggen wanneer Hij ons op volmaakte wijze zal binnenleiden in het mysterie van Christus en wij alles met zijn blik zullen kunnen zien. Bovendien kan er in ieder land of iedere streek naar oplossingen worden gezocht die meer geïncultuureerd zijn, meer rekening houden met de plaatselijke tradities en uitdagingen. Immers, “de culturen zijn onderling zeer verschillend en ieder algemeen principe [...] moet worden geïncultuureerd, wil men het naleven en toepassen”.”

Overeenkomstig het devies van paus Paulus VI in Evangelii nuntiandi van 1975 schrijft **Paus Franciscus in zijn exhortatie Querida Amazonia van 2 februari 2020** ter afsluiting van de bisschoppensynode over het Amazonegebied als volgt:

“6. Alles wat de Kerk te bieden heeft, moet in elk deel van de wereld op een onderscheidende manier belichaamd worden, zodat de Bruid van Christus verschillende gezichten kan aannemen die de onuitputtelijke rijkdom van Gods genade beter tot uitdrukking brengen. De prediking moet mens worden, spiritualiteit moet mens worden, kerkelijke structuren moeten mens worden. Om deze reden stel ik nederig voor om in deze korte aansporing te spreken over vier grote dromen die het Amazonegebied in mij inspireert.

7. Ik droom van een Amazonegebied dat vecht voor de rechten van de armen, de oorspronkelijke volkeren en de minste van onze broeders en zusters, waar hun stem kan worden gehoord en hun waardigheid wordt bevorderd.

Ik droom van een Amazonegebied dat zijn kenmerkende culturele rijkdommen kan behouden, waar de schoonheid van onze menselijkheid op zoveel verschillende manieren tot uiting komt.

Ik droom van een Amazonegebied dat angstvallig zijn overweldigende natuurlijke schoonheid en het overvloedige leven dat wemelt in zijn rivieren en bossen, kan behouden.

Ik droom van christelijke gemeenschappen die in staat zijn tot gulle toewijding, incarneren in het Amazonegebied en de Kerk nieuwe gezichten geven met kenmerken uit het Amazonegebied.”

Toegepast op het Amazonegebied zegt de paus ten aanzien van de vierde droom, de inculturatie in **nr. 70 en 71** het volgende:

“Opdat de Kerk een hernieuwde inculturatie van het evangelie in het Amazonegebied wil bereiken, moet ze luisteren naar haar voorouderlijke wijsheid, opnieuw luisteren naar de stem van haar oudsten, de waarden erkennen die aanwezig zijn in de manier van leven van de oorspronkelijke gemeenschappen, en de rijke verhalen van zijn volkeren terugkrijgen. In het Amazonegebied hebben we grote rijkdommen geërfd van de precolumbiaanse culturen. Deze omvatten "openheid voor het handelen van God, een gevoel van dankbaarheid voor de vruchten van de aarde, het heilige karakter van het menselijk leven en achting voor het gezin, een gevoel van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid in gemeenschappelijk werk, het belang van aanbidding, geloof in een leven buiten deze aarde, en vele andere waarden”.

In dit opzicht drukken de inheemse volkeren van het Amazonegebied de authentieke kwaliteit van leven uit als "goed leven". Het gaat hierbij om persoonlijke, familiale, gemeenschappelijke en kosmische harmonie en komt tot uitdrukking in een gemeenschappelijke benadering van het bestaan, het vermogen om vreugde en vervulling te vinden in een sober en eenvoudig leven, en een verantwoorde zorg voor de natuur die hulpbronnen behoudt voor toekomstige generaties. De inheemse volkeren geven ons het voorbeeld van een vreugdevolle nuchterheid en in die zin "hebben ze ons veel te leren". [...] Ze weten met weinig tevreden te zijn; ze genieten van Gods kleine gaven zonder grote bezittingen te vergaren; ze vernietigen de dingen niet nodeloos; ze zorgen voor ecosystemen en ze erkennen dat de aarde, hoewel ze een genereuze bron van ondersteuning voor hun leven is, ook een moederlijke dimensie heeft die respect en tedere liefde oproept. Al deze dingen moeten worden gewaardeerd en opgenomen in het proces van evangelisatie.”.

Toegepast op de ontvankelijkheid voor de christelijke boodschap werpt deze culturele identiteit van het Amazonegebied licht op de persoon van Jezus Christus. Daarvan zegt de paus in **nr. 74**:

“Evenzo is een relatie met Jezus Christus, ware God en ware mens, bevrijder en verlosser, niet strijdig met het uitgesproken kosmische wereldbeeld dat de inheemse volkeren kenmerkt, aangezien hij ook de verrezen Heer is die alle dingen doordringt. [...] In de christelijke ervaring “vinden alle schepselen van het materiële universum hun ware betekenis in het vleesgeworden Woord, want de Zoon van God heeft in zijn persoon een deel van de materiële wereld opgenomen en daarin een zaadje van definitieve transformatie geplant”. [...] Hij is op een glorieuze en mysterieuze manier aanwezig in de rivier, de bomen, de vissen en de wind, als de Heer die regeert in de schepping zonder ooit zijn getransfigureerde wonden te verliezen, terwijl hij in de Eucharistie de elementen van deze wereld opneemt en verleent over alle dingen de betekenis van het paasgeschenk.”

Tenslotte in **nr. 79** past de paus dat toe op afzonderlijke culturele elementen door te zeggen:

“Het is mogelijk om op de een of andere manier een inheems symbool op te nemen, zonder het noodzakelijkerwijs als afgoderij te beschouwen. Een mythe die een spirituele betekenis heeft, kan in zijn voordeel worden gebruikt en wordt niet altijd als een heidense fout beschouwd. Sommige religieuze feesten hebben een heilige betekenis en zijn gelegenheden voor samenkomst en broederschap, zij het dat een geleidelijk proces van zuivering of rijping nodig is. Een missionaris van zielen zal proberen de legitieme behoeften en zorgen te ontdekken die een uitlaatklep zoeken in soms onvolmaakte, gedeeltelijke of verkeerde religieuze uitdrukkingen, en zal proberen daarop te reageren met een geïnculturerde spiritualiteit.”

Met deze uiteenzetting geeft volgens pastor Flohr paus Franciscus toch een ander accent dan paus Pius XII aan de respectvolle omgang met de bestaande cultuur in het kader van de inculturatie.

Vragen tot verdieping of ter onderlinge uitwisseling:

- *Wat betekent het dat inculturatie van het geloof voornamelijk lokaal en onder verantwoordelijkheid van lokale bisschoppen zou moeten plaatsvinden?*
- *Welke mogelijkheden zijn er om de eigentijdse cultuur van het geseculariseerde Europa weer tot voedingsbodem voor christelijk geloof te maken?*
- *Welke bijdragen hebben tot dusver culturen van mensen van buiten Nederland afkomstig geleverd aan de vormgeving van ons kerkelijk geloof in Nederland?*